

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

GYMNÁZIUM
PRACHATICE

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Underground

- znamená podsvětí
- příslušníci undergroundového hnutí (nejen umělci) se **distancují od státní moci, od oficiální kultury**
- všechno **oficiální** totálně **odmítají**
- vytvářejí **alternativní životní styl, alternativní kulturu**

- **český** underground byl zaměřen **proti socialistickému establishmentu**
- **první vlna**: od konce **40. let a 50. let**
- není dostatečně silná
- osobnosti první vlny: **Egon Bondy, Ivo Vodsedálek**

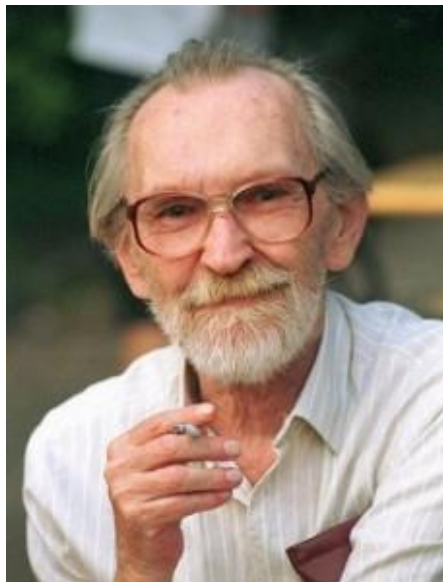
- **druhá vlna**: **70. léta a 1. polovina 80. let**
- osobnosti druhé vlny: **Ivan Martin Jirous, Milan Knížák, Pavel Zajíček, Vratislav Brabenec**
- dosti masová
- podoba spíše protiestetická
- záměry spíše destruktivní, provokativní a jiné

- **třetí vlna**: **od poloviny 80. let**
- stylizace do podoby **dekadentů, estétů**
- osobnosti třetí vlny: **J.H.Krchovský, Jáchym Topol, Petr Placák**

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Egon Bondy

*epitaf: „Na život a smrt se vyser,
tady leží Zbyněk Fišer.“*

(1930 – 2007)

- vl. jménem **Zbyněk Fišer**
- **básník, prozaik, dramatik a filozof**
- přední představitel a inspirátor české undergroundové kultury
- v roce 1950 spoluzaložil **samizdatovou edici Půlnoc**
- deset let žil bohémsky na hraně zákona bez stálého pracovního poměru
- koncem 50. let dálkově vystudoval **filozofii a psychologii na KU**
- r.1957-1962 pracoval jako noční hlídač, poté v bibliografickém oddělení Státní knihovny
- od roku 1967 v invalidním důchodu
- 1977 **podepsal Chartu 77**
- v roce 1993 se přestěhoval do Bratislavy, kde krátce přednášel filozofii
- stejně, jako byl ostře **kritický** vůči předlistopadovému establishmentu, zůstal kritický i vůči novým pánům po listopadu 1989. To se odráží i na proměně jeho vztahu k Václavu Havlovi. Posuďte...

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

GYMNÁZIUM
PRACHATICE

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Před listopadem 1989

Pan Havel je dnes u souzení
A mně je bídňě k usoužení
Kam za třicet let dospěla jsi
Vlasti moje kdys plná krásy
Pan Havel je dnes u souzení

(polovina října 77)

Básnické dílo 9

Po listopadu 1989

Jak jste věřili ve svobodu
A zbyla z ní svoboda obchodu
t. j. podvodu
Zalízt pod vodu
a tam utopit byste se měli
vy co jste na Václaváku v nadšení vyváděli
To co jste chtěli jste dostali:
zas vám akorát nasrali
A rvát vlasy by si měl pan Havel
jak to s váma sválel

(20.12.1989)

Ze sbírky Dvě léta

Víte, že...

Záliba v kouření cigaret v posteli se stala Bondymu osudnou. Zemřel na **popáleniny třetího stupně**, které utrpěl, když **usnul a od nedopalku cigarety se vznítilo jeho pyžamo**. Jeho konec připomíná smrt indických mudrců, které vždycky obdivoval.

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

(1950)

XI.

Četl jsem zprávu o procesu s velezrádci

když jsi přišla

Po chvíli jsi se svlékla

a když jsem k tobě lehl

byla jsi jako vždy příjemná

Když jsi odešla

dočetl jsem zprávu

o jejich popravě

XVII.

Před chvílí jsi usnula

Snad se rozednívá

a snad je to měsíc

ty ležíš na mých polštářích

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

a všemi pražskými nádražími
přijíždějí jako každé noci
vlaky se zbraněmi ze Sovětského svazu

XXIV.

Strašně se nudím

Nudím se dokonce i ve spánku

ale není to nuda z nečinnosti

ale protože je všechno zbytečné

Úkoly pro práci s textem v hodině

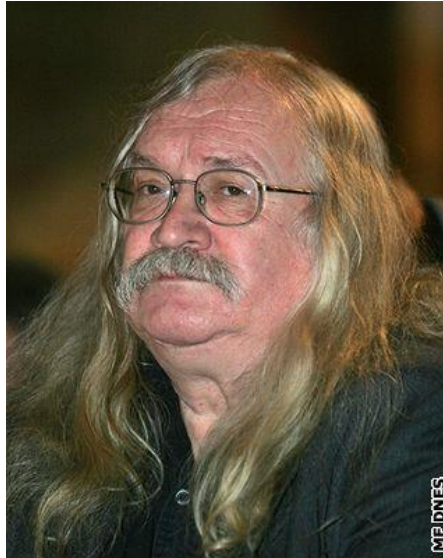
1. *Na jakém principu vytvářel Egon Bondy svou „totálně realistickou“ poezii?*
2. *Charakterizujte jednotlivé verše, motivy a kompozici básně.*
3. *V čem vidíte význam takovéto „nepoetické“ poezie?*
4. *Bondyho tvorba je blízká beatnické generaci. Čím?*

Zápis:

Totální realismus – tvůrčí metoda propojující na způsob koláže či ready-mades dva nesourodé světy: přirozený, intimní (erotický) a nepřirozený svět absurdní společenské reality

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Ivan Martin Jirous

(1944 - 10.11.2011)

- Ivan Jirous **vystudoval** v letech 1963-1969 **kunsthistorii** na Filozofické fakultě UK
- následně začal pracovat ve čtrnáctideníku **Výtvarná práce**
- koncem šedesátých let se **nadchl pro rockovou hudbu**, rozpoznal, že se zrodila nová oblast umění, nový způsob uměleckého vyjádření. Nejdřív začal spolupracovat s hudební skupinou The Primitives Group, roku 1969 se stal (nehrajícím) vedoucím legendárních **The Plastic People of the Universe**
- v roce 1971 byl zakázán časopis Výtvarná práce, Jirous se od té doby živil v **dělnických zaměstnáních**
- roku 1973 šel poprvé **do vězení**: v pražské hospodě zazpíval s kamarády sokolskou píseň, v níž nápěv „žeňte Prusy z Prahy“ vyměnili za aktuální „žeňte Rusy vrahy“. Přitom se nepohodl s jakýmsi agresivním opilcem, z něhož se vyklubal agent Státní bezpečnosti. Příhoda skončila u soudu, kde dostal Ivan Jirous dvanáctiměsíční trest
- rockové kapely musely na počátku normalizace projít politickou kontrolou a získat tzv. přehrávky, bez nichž nesměly veřejně vystupovat. PPU se odmítli přizpůsobit, glejt nedostali – a byli nuceni „odejít do podzemí“. V první polovině sedmdesátých let uspořádal Ivan Jirous řadu **ilegálních koncertů** a „**I. festival druhé kultury v ČSSR**“

evropský
sociální
fond v ČR

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

GYMNÁZIUM
PRACHATICE

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

- v roce 1975 vydal v samizdatu svou první básnickou sbírku **Magorův ranní zpěv**
- roku 1976 se konal v Bojanovicích opět nepovolený **II. festival druhé kultury**. Po něm byli **zatčeni členové PPU** a mnozí další undergroundoví hudebníci. V září 1976 stál Ivan Martin Jirous před soudem spolu s Pavlem Zajíčkem, Svatoplukem Karáskem a Vratislavem Brabencem. Jeho kulturní aktivity mu vynesly osmnáct měsíců vězení
- na podporu undergroundu se tehdy vůbec poprvé sjednotily různorodé opoziční skupiny, což **předznamenalo vznik Charty 77**. Ivan Jirous ji podepsal ihned po propuštění z kriminálu. Po pouhých sedmatřiceti dnech svobody byl znovu zatčen, obviněn z pobuřování a odsouzen na osm měsíců za výtržnictví. Odvolal se a výsledkem bylo, že dostal ještě o deset měsíců vězení více
- po propuštění v dubnu 1979 se znovu zapojil do neoficiálního kulturního života, publikoval řadu textů v samizdatu, napsal i podstatnou část prózy **Pravdivý příběh Plastic People**.
- na podzim roku 1981 ho policie zatkla kvůli vydávání samizdatového **časopisu VOKNO** a za mříže šel na tři a půl roku. Trest si odbyval ve Valdicích, kde také vznikla jeho sbírka **Magorovy labutí písně**, která patří k nejsilnějším dílům české poezie
- ani po propuštění Jirousův zápas s režimem neskončil. V březnu 1989 byl odsouzen k šestnácti měsícům vězení kvůli **petici „Tak dost!“**, odsuzující zločiny komunismu v padesátých letech a zavraždění disidenta Pavla Wonky. Až 25. listopadu 1989 mu prezident republiky zbytek trestu prominul
- Vedle zmíněných textů vydal Ivan Martin Jirous řadu básnických sbírek, knižně vyšly jeho publicistické texty, eseje i dopisy. Za sbírku **Magorovy labutí písně** získal Cenu Toma Stopparda, v anketě Lidových novin vyhrál dvakrát cenu Kniha roku. V roce 2006 mu byla za celoživotní dílo udělena Cena Jaroslava Seiferta

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

MAGOROVY LABUTÍ PÍSNĚ

(psány v letech 1981 – 1985, vydány v Mnichově 1986)

Dlouhých a těžkých pět let v „předpekli“ (jak sám říkal valdické věznici) sepisoval Jirous verše vydané ve sbírce Magorovy labutí písně. Na motácích je ven z vězení propašoval Jiří Gruntorád. Poprvé vyšly roku 1985 v samizdatu.

Ivan Martin Jirous, Foto: Bětko Kopecká

Magorovy labutí písně jsou asi nejznámější a nejvíce oceňovanou sbírkou Ivana Martina Jirouse. Opuštěn, bez rodiny a bez přátel, vzpomíná v cele na všechny blízké. O Egonu Bondym si například poznamenal: „Nad dvěma slunci / třetí

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

GYMNÁZIUM
PRACHATICE

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

vzešlo / bez tebe by to Bondy nešlo // Bez tebe byl bych bez poetiky / seděl jak vůl / a lepil jen pytlíky“. *Básně mu také dodávaly odvahu a vůli k mlčení u výslechů. Celá sbírka je prostoupena odkazy na křesťanství, jež mu rovněž pomáhá přežít dobu ve vězení: „Kdybych to nebral religiózně / bylo by mi zde věru hrozně“. Magor často vzývá Boha: „Víš ty, Bože, vůbec o mně, / žes mě zavřel v tomhle domě? / Vzpomeneš si někdy na mě, / jak tu sedím v hnojné jámě?“ a svaté: „Ctižádosti mě svatí chraňte / aspoň si nemyslím, že jsem Dante“. Svými básněmi se modlí, protože jinak to neumí.*

Styl jemně vulgární a silně citově a esteticky založený je pro kunsthistorika Jirouse typický. Spojuje sprostotu s učeností (některé verše psal latinsky) a dokáže na vzniklou situaci vtipně reagovat. Například: „I se starým dobrým Lombrosem / praštilo by to tady o zem / Naštěstí není vidět duši / bohatě stačí tvary uší“. (Lombroso byl italský kriminolog, který založil novou pozitivistickou školu, dle níž se kupříkladu na základě typického tvaru uší dal rozpoznat kriminálník. – pozn.)

Sbírka Magorovy labutí písně je výjimečná i tím, že může být vnímána jak v kontextu vězeňské tak i křesťanské literatury.

Já k smrti své dolezu sám

Já si dolezu k své smrti
a nebudu potřebovat ani
úmrtní list
tím jsem si jist
a nebude mě už zajímat
zda nad mou rakví
sněží
či padá podzimní listí
ani mě zajímat nebude
zda nad mou rakví
kecají kněží
Nicméně doufám
že bude sněžit.

Kdybych to nebral religiózně
bylo by mi zde věru hrozně

evropský
sociální
fond v ČR

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Víš ty, Bože, vůbec o mně,
žes mě zavřel v tomhle domě?
Vzpomeneš si někdy na mě,
jak tu sedím v hnojné jámě?
Stvořils vavříny i oměj,
co z toho jsi schystal pro mě?
Odsoudils mě k marné slávě,
nebo pojdu někde v slámě?

S kůží v ruce Bartoloměj,
pokojně Tě prosím, Pane.
Už mě nenech vězet marně
v Leviatanově tlamě. (...)

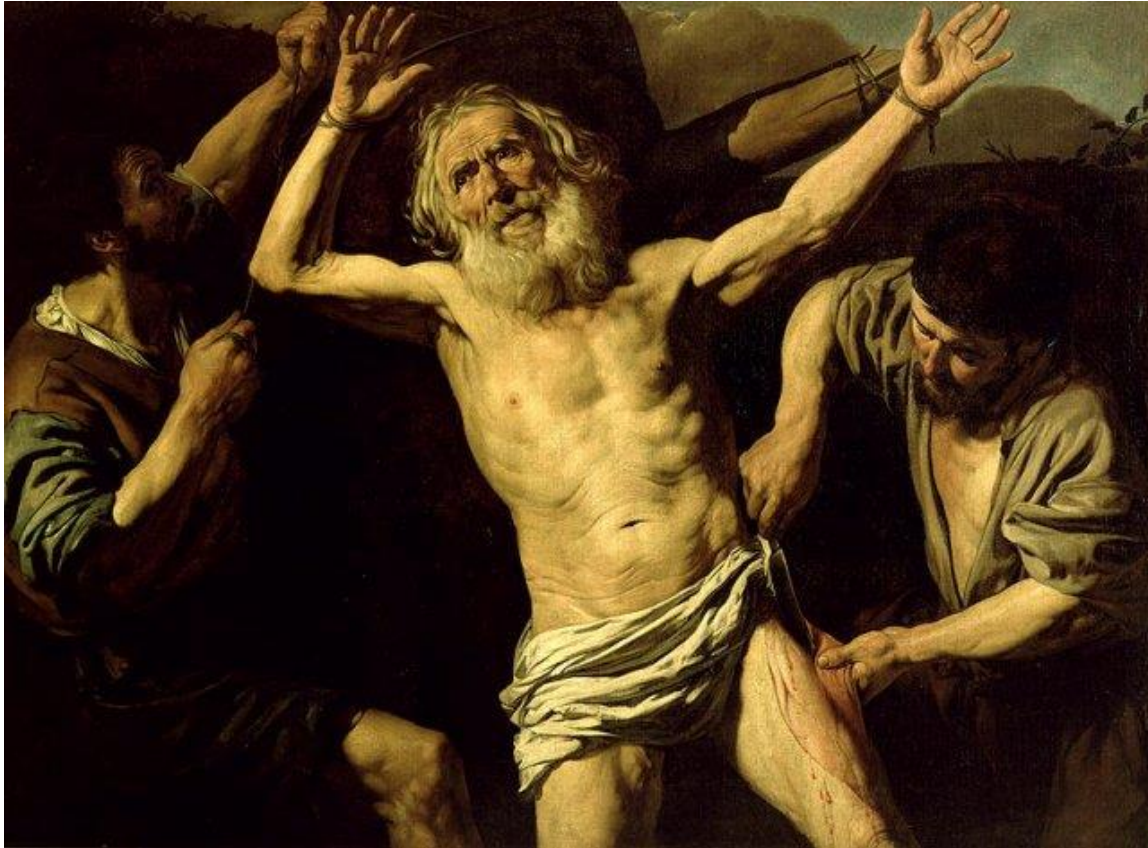
Píseň si zpívá má jeden takt
S dáblem se nesmí sjednat pakt
I ve vězení mám nápady jak snob
Zasloužil jsem číst knihu Job

20. května 1983

Úkoly pro práci s textem v hodině:

1. *Jak byste na základě ukázek charakterizovali pocity lyrického hrdiny?*
2. *V čem lyrický subjekt nachází útěchu?*
3. *Jak se projevuje básníková sebeironie?*
4. *Charakterizujte básnickovy rýmy. Čím jsou zajímavé?*
5. *Vysvětlete význam verše: S kůží v ruce Bartoloměj. Jak zemřel svatý Bartoloměj?*
6. *Analyzujte jazykové prostředky užitě v textu.*

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

citát:

„*Plastic People* se původně nechtěli do žádné politiky zaplést... Chtěli jsme dělat svoje umění, svoje nepolitické věci s jiným mentálním nábojem, než měli komunisti. Nechtěli jsme na ně útočit, chtěli jsme to celé dělat prostě mimo... Bolševik to tak ale necítil. Správně se domníval, že jestliže mu jakákoli aktivita... naruší monolitní pojetí společnosti, je to začátek konce komunismu. Kdyby trpěl něco, co by bylo vedle něj, dřív nebo později lidé sami pochopí, že je to lepší, jiné, svobodné...“

Poslechněte si...

Podivuhodný mandarín

<http://www.youtube.com/watch?v=YXUIAqGFYNw>

Muchomůrky bílé

<http://www.youtube.com/watch?v=5FOBBmUL-IO>

<http://www.youtube.com/watch?v=I7-HNDQOI> w (Garáž)

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

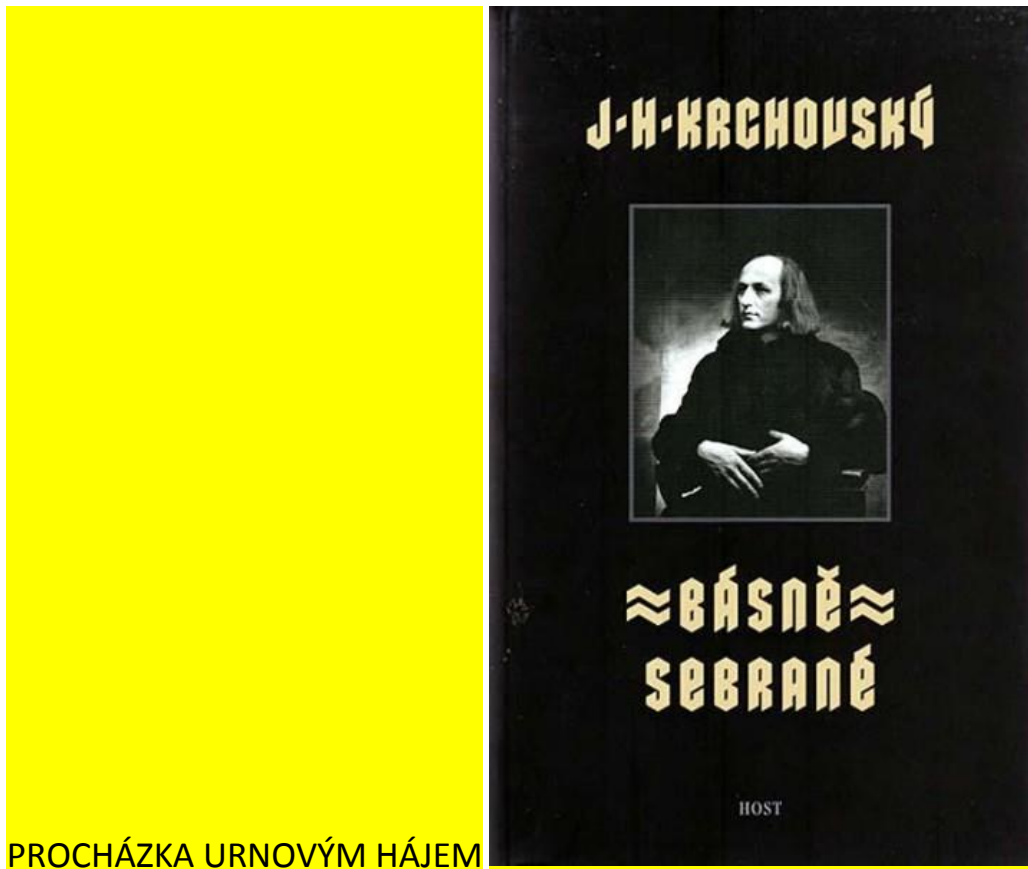
J. H. Krchovský

(* 22. dubna 1960 Praha)

- vlastním jménem **Jiří Hásek**
- žije střídavě v Praze a Brně-Komíně, na Ruském vrchu, pod pohřebištěm asi stovky vojáků Rudé armády (odtud údajně pochází jeho pseudonym "Krchovský")
- od roku 2007 hraje **na kytaru a zpívá** v kapele **Krch-off band**. Jeho texty byly zhudebněny různými dalšími interprety, např. Milanem Hlavsou (The Plastic People of the Universe) a Vladimírem Václavkem, kapelami Hudba Praha, Divoký srdce, Echt! nebo Nahoru po schodišti dolů band
- věnuje se i **kreslení**, sbírku *Mladost - Radost...* si J.H. Krchovský ilustroval sám
- autorovo dílo je po formální stránce velmi **precizní** (píše nejčastěji čtyřstopým daktylem), je charakteristické **dekadentní stylizací**, zálibou ve zobrazování **smrti, děsu, erotiky**.

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

PROCHÁZKA URNOVÝM HÁJEM
(1978 -1979)

NĚKDY NA TEBE MYSLÍM
když v podzimních ránech
plazím se vlhkým listím
po hrobkách na Olšanech

Občas tě i potkám
když se tvůj obraz nerozdvojí
směješ se mrtvým fotkám
všem, jenom ne té mojí

Jednou ti vyznám lásku
a budeš-li mít zájem
pozvu tě na procházku
urnovým hájem

Zatím mne však drtí
skutečnost tíživá
že ač nejsi po smrti
tak přesto nejsi živá!

BESTIÁLNÍ NĚHA

(1981 – 1982)

NECÍTÍM SE VE SVÉ KŮŽI
ve své kůži bezpečně...
chci si s tebou trochu užít
- bud tak hodná, vysvleč mě

Stáhni mi tu kůži s těla
jako svetr přes hlavu
vysvleč mě, a kdybys chtěla
projdeme se ke splavu...

Úkoly pro práci s textem v hodině:

1. *Jakou masku si nasazuje lyrický hrdina těchto básní?*
2. *Na jakou básnickou tradici Krchovský navazuje?*
3. *O čem vypovídají názvy sbírek?*
4. *Je to poezie „ze života“ nebo jde o básně stylizované?*
5. *Najdete v básních ironii?*
6. *Poslechněte si zhudebněné básně v podání autorovy kapely Krch-band. <http://www.youtube.com/watch?v=EaUTi1dMiqw>*